

MUUTOSTEN KESKELLÄ
Lähetysseuran senioripäivät 31.8.2023
Päiväkumpu
Jaakko Mäkelä

Muutamia vuosia sitten muutosvastaisuus oli muotisanoja. Sillä haluttiin leimata niitä, jotka vastustivat uudistuksina pidettyjä toimenpiteitä. Tunnen sielujen sympatiaa Tuomas Kyrön luoman Mielensä pahoittajan kanssa.

Muutosta ja muutospainetta on monenlaista. Hyviä ja huonoja. Seuraavassa mietin neljänlaista muutosta ja muutospainetta, joiden keskellä joudumme elämään yksityisinä ja kristittyinä ja seurakuntina ja kirkkona.

Kommenteissani on henkilökohtaista pohdintaa asioista, joiden kanssa olen joutunut tekemisiin sekä Suomessa että ulkomailla. Ihmetellä olemme saaneet. Tiedän, että seuraavassa on paljon teologista pohdintaa, mihinkä tiikeri raidoistaan pääsee. Uskon kuitenkin, että niissä on yhtymäkohtia niihin kohtaamisiin, joihin olette eri puolilla maailmaa joutuneet.

1. Ikääntyminen

Ensimmäisenä muutos, jolle emme voi mitään, ikääntyminen. Emme ole enää samanlaisia kuin parikymppisinä. Parikymppisen tunteet ovat parikymppisen tunteita. Rakastutaan, hullaannutaan.

Populaarimusiikki elää parikymppisten tunteista. Tai kaipuusta niiden kokemiseen. Suomalainen populaarimusiikki on usein mollisävelistä ja haikeuden sävyttämää. Osa thaimaalaista populaarimusiikkia on, jos mahdollista, vielä mollivoittoisempaa ja haikeampaa.

Esimerkkinä Pasi Kauniston ja Tauski Peltosen levyttämä Koskaan et muuttua saa.

Vaihtuvat päivät, pois leikit nuo jäivät
Mut koskaan et muuttua saa
Vuodet niin kulkee, ne paljon pois sulkee
Mut koskaan et muuttua saa
Ole sellainen vain jonka nähdä mä sain
Ole muisto mun nuoruudestain

Tässä on takuuarma resepti avioliiton katastrofille. Myös sukulais- ja ystävyyssuhteille. Muutosta ei voi estää.

Rakastuminen on populaarimusiikin perusasiaa. Rakkauslaulujen aatelia on kuitenkin Raamatun Laulujen laulu. Se näyttää kertovan nuoresta lemmestä ja hullaantumisesta

Sanalaskujen kirja kuvaa elämää aikuisen tai ikääntyvän näkökulmasta. Kuitenkin sieltä löytyy myös lause: ”Iloitse vaimosta, jonka nuorena sait, rakkaasta peurasta, suloisesta

kauriistasi. ” (Sanalaskut 5:18-19) Miten tämä sopii suomalaisen mörökölliaviomiehen suuhun? Kokeilkaa, mutta valitkaa tilanne.

2.Kieli muuttuu

Ärsytän joskus lähipiiriä etsimällä vanhoja murre sanoja. Muistan myös, miten Naantalin rippikoululeirillä vuonna 1971 kesäteologin kanssa ajoimme muut leirin toimijat raivon partaalle käyttämällä kaikkia latinankielisiä termejä, jotka vain löysimme.

Me olemme kohtalaisen tottuneita uusiin Raamatun käännöksiin. Viimeisin vuoden 1992 Kirkkoraamattu on otettu vastaan melko vähällä vastarinnalla. Edellisten käännösten kanssa ei ollut yhtä helppoa. Vuoden 1776 Biblia oli toista sataa vuotta ainoa käytössä ollut käännös. Kun vuonna 1913 julkaistiin väliaikainen käännös, osa kirkosta ei halunnut ottaa sitä käyttöön. Syntyi vanhan kirjan väkeä, joista osa kieltäytyi ehdottomasti käyttämästä uutta käännöstä.

Syitä oli varmaan monia. Vanha käännös oli tullut hengellisesti rakkaaksi. Lounaisessa Suomessa sen tuttuuteen vaikutti myös se, että se perustui länsimurteille. Jotkut saattoivat myös olla luottamatta kääntäjien hengellisyyteen.

Olen saanut haltuuni isoisäni isän Iisakki Mäkelän 1870 -luvulla painetun virsi ja evankeliumikirjan. Tavaksi on tullut, että jouluna ja muina juhlapyhinä luetaan päivän evankeliumi siitä. Fraktuuralla painettu teksti on luettuna ymmärrettävää, mutta varsinkin nuorisoa huvittaa jotkut sanonnat. Vaikka kieli olisi ymmärrettävää, ei siitä tule sydämen kieltä.

Raamatun historia on tosiasiaa kääntämisen historiaa. Jo ennen Jeesuksen aikaa syntyi Vanhan testamentin kreikankielinen käännös. Se oli myös Uuden testamentin kirjoittajien Raamattu. On päätelty Uuden testamentin kirjoissa olevista lainauksista, että apostoliseen aikaan Septuagintasta oli olemassa erilaisia versioita. Jo pian apostolisen ajan jälkeen alkoi käännöstyö uusille kielille, mutta sitten se hidastui ja alkoi varsinaisesti uudelleen reformaatioaikana.

Kielten moninaisuudesta kertoo myös Apostolien tekojen raportti ensimmäisestä kristillisestä helluntaista: ”Eivätkö nuo, jotka puhuvat, ole kaikki galilealaisia. Kuinka me sitten kuulemme kukin oman synnyinmaamme kieltä” (Apt 2:7-8). Samasta kertoo myös Paavalin puhe siitä, että hän on ollut juutalaisille kuin juutalainen ja ilman lakia eläville kuin eläisi ilman lakia. Ilman lakia elävät tarkoittaa tässä muita kansoja. Välttämättä tähän kuului myös kieli. (1Kor 9:19-23)

Jotkut meistä ovat olleet mukana kääntämässä Raamattua uusille kielille. Työ jatkuu, useimmiten kyseessä on vähemmistön kieli. Thaimaassa Lähetysseuran väki on mukana kahdessa projektissa.

Monissa kielissä on käynnissä samankaltainen prosessi kuin meillä Suomessa. Kielet muuttuvat ja uudet käännökset tulevat tarpeellisiksi. Thinkielellä koko Raamattu on käännetty kolme kertaa. Lisäksi roomalaiskatoliset ovat tehneet oman käännöksensä ja joitakin englanninkielisiä versioita on käännetty thaiksi ulkomaalaisella rahoituksella yksittäisten järjestöjen työnä. Näiden käännösten tarpeellisuutta en oikein ymmärrä.

Kun työn alussa opettelimme thain kieltä, Raamatun tekstien lukeminen ärsytti lähes kaikkia. Raamatussa käytetään niin sanottua kuninkaallista kieltä. Thain kielessä on useita tasoja: kohtelias arkikieli, viranomaiskieli, buddhalaisuudessa käytetty kieli ja kuninkaallisista käytetty kieli. Näitä tasoja ei voi sekoittaa keskenään.

Hyvin usein kysymyksenä oli: Miksei Jeesuksesta ja Jumalasta voi puhua normaalikielen sanoilla? Miksi pitää käyttää sanoja, joita tavallisesti ei käytetä tai ei edes tunneta? Vastauksena saatettiin todeta, että arkikielen sanojen käyttö veisi pois kunnioituksen. Kuninkaallista kieltä käytettäessä ei tarvitse selittää, että Jeesuksen jumalallisuutta

Uusien käännösten tekeminen on välttämätöntä Raamatun ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Uusilla käännöksillä ei Raamatun ymmärrettävyyttä kuitenkaan ratkaista. Thaimaalaisten työtoverien kommentti lähetystyöntekijöiden ahdistukseen: ”Raamattua on todella vaikea ymmärtää, siksi sitä on opetettava”

Raamatun opetukseen olisi panostettava. Te olette mukana monenlaisissa verkostoissa, minulle sellainen on rauhanturvaajaveteraanien kuukausittainen saunailla. Näissä verkostoissa on harvoin saarnamahdollisuuksia. Olkaa valmiit vastaamaan kysyttäessä.

3. Tulkintojen moninaisuus

Nykyisin kuulee silloin tällöin väitteen: Kaikki on vain tulkintaa, todellista Raamatun opetusta ei ole.

Tulkinnoista on käyty kiistelyä koko kristinuskon historian ajan. Yllättävän pienistäkin yksityiskohdista on syntynyt hajaannuksia. Uskonnollisen monimuotoisuuden nyt lisääntyessä vanhan kirkon aikana hylättyjä kirjoituksia on viime vuosikymmeninä nostettu esiin vaihtoehtoisina kristillisen uskon tulkintoina. Vähän uutta auringon alla.

Tulkinnoissa liitytään aina johonkin perinteeseen. Olen jossakin kiivaan tuntuudessa keskustelussa saanut kunniamaininnan: Luupää luterilainen. Luupäisenä minulle on tullut tärkeiksi uskontunnustukset kristittyjen yhteisenä perintönä ja Augsburgin tunnustus meidän luterilaisten perusasiakirjana. Olen kurseillani korostanut Augsburgin tunnustuksen merkitystä perustana. Myöhemmin Luterilaisiin tunnustuskirjoihin liitetty asiakirjat ovat sen täydennyksiä tai yrityksiä ratkaista syntyneitä tulkintaerimielisyyksiä.

Augsburgin tunnustuksessa viitataan jatkuvasti paitsi Raamattuun myös vanhan kirkon tunnustuksiin ja suuriin opettajiin, joita on kutsuttu kirkkoisiksi. Meille on tärkeää, että liitymme kirkon perinteeseen. Luterilaisina emme ole esittämässä opillisia uutuuksia vaan pysymme apostolien opissa. Raamattu on kuitenkin kaiken lähde. Tulkinnat ovat tulkintoja, eivät täydennyksiä.

Thaimaassa kohtasin myös lähinnä helluntailiikkeen joidenkin osien korostaman ajatuksen. alkuseurakunnasta. Alkuseurakunta, jolla tarkoitetaan apostolista aikaa, eli Pyhän Hengen täyteydessä. Pian alkoi laitostuminen ja tuloksena oli kirkkojen syntyminen.

Kun puhun Thaimaassa kohtaamistani tulkintojen moninaisuudesta, perustan kokemuksiini viime vuosituhanneilta. Tällä vuosituhanneilla kontaktini on ollut lähinnä luterilaiseen kirkkoon.

Moninaisuuteen näyttää olevan kolme hyvin erilaista suhtautumistapaa. Perinteinen tulkinta on, että kristityt joutuivat etsimään tulkintoja apostoleilta saaduilla periaatteilla ja siksi harhaan vieviä ajatuksia jouduttiin hylkäämään. Liiallinen moninaisuus oli pahasta, koska uudet opetukset olisivat muuttaneet apostoleilta saadun joksikin muuksi.

Toinen tulkinta on se, että apostolien jälkeen kristittyjen johtajat alkoivat rajoittaa uskon vapautta. Syntyi hierarkkinen kirkko. Pieniä uskollisten ryhmiä säilyi koko ajan, useimmiten kirkon vainoamina. 1800-luvun restauraatioliikkeet ja erityisesti helluntailiikkeen synty korjasivat tilanteen ja palauttivat alkukirkon opin ja elämän. He ottivat oppinsa ja käytäntönsä suoraan Raamatusta ilman tunnustusten kahlintaa. Ajatuksena oli, että lähes pari vuosituhatta vallinnut harha voitiin pyyhkiä pois ja palata suoraan apostolien oppiin ja elämään.

Kolmas tapa on nostaa kertaalleen torjutut kirjoitukset lähes samanveroisiksi Raamattuun otettujen kirjoitusten rinnalle. Kertaalleen torjutuissa on sellaista tietoa, joka aikoinaan pyrittiin salaamaan. Nyt ne on löydetty uudelleen.

Thaimaan luterilaista kirkkoa on rakennettu ympäristössä, jossa helluntailiikkeen ja karismaattisuuden vaikutus on vahvaa. Helluntailais- karismaattinen yhteisö on hyvin monimuotoinen ja myös keskenään riittävä. Myös alkuna olleiden lähetysjärjestöjen kansalliset erot näkyvät. Perinteiseen helluntailiikkeeseen kuuluvat suomalaisten, muiden pohjoismaisten ja amerikkalaisten Assemblies of God lähetysjärjestöt. Meillä oli hyvät välit suomalaisten helluntailaisten kanssa eivätkä he esittäneet radikaaleja ajatuksia. Suomen helluntailaisia saatettiin pitää luterilaisuuden pilaamina.

Helluntailiikkeen ja evankelikaalisten liikkeiden laajempi vaikutus alkoi sodan jälkeen.

Oli hämmentävää elää keskellä monenlaisia tulkintoja. 60- ja 70-luvuilla Thaimaan kristillistä yhteisöä oli ravistanut sarja rajuja kiistoja ja hajaannuksia. Kaste oli keskeinen konfliktien osa. Tilanne oli jo rauhoittunut 80-luvulla, mutta uusiakin konflikteja syntyi.

Helluntailaisten erityiskorostuksiin ja erilaisiin kastekäsityksiin ei voinut suhtautua ikään kuin niitä ei olisi olemassa. Alkuajan thaimaalaiset työtoverimme tulivat erilaisista taustoista. Joka tapauksessa he olivat joutuneet jollakin tavoin tekemisiin kastekiistojen kanssa. Seurakuntalaisetkaan eivät eläneet eristyksissä muista ryhmistä.

Karismaattisia ilmiöitä oli myös koettu jo ennen helluntailiikkeen tuloa. Erityisesti tämä tarkoitti henkimaailman ilmiöiden kohtaamista.

Olin 80- ja 90-luvuilla suurimman osan ajasta tehtävissä, joissa olin osaltani vastuussa siitä, miten syntymässä olevan kirkon teologista ajattelua ja hengellistä elämää kehitetään. Tätä kehittämistä tehtiin yhdessä. Thaimaalaisilta työtovereilta opin tärkeän työskentelymetodin moninaisuuden kohtaamiseen. ”Jos aiot tulla ymmärretyksi tai hyväksytyksi, sinun on perusteltava kantasi Raamatulla”

Yritin tätä periaatetta noudattaa ja kertoa siitä myös vierailijoille.

4. Perusteiden muutos

Thaimaan moninaisuuden kohtaamisessa oli yksi yksinkertaistava piirre. Raamatun auktoriteettia ei tarvinnut perustella. Sitä pidettiin itsestään selvyytenä.

Raamattu myös otettiin sellaisena kuin se on. Hyvin vähän kuulin pohdintoja siitä, miten nykyinen Raamattu on syntynyt. Hämmäntävä oli kuitenkin joskus kuulemani kysymys, joka saatettiin kysyä uudelta ryhmältä: ”Montako kirjaa teidän käyttämässänne Raamatussa on?”

En muista varmasti kysyttiinkö tämä kysymys meiltä suoraan. Jossakin yhteydessä olen sen kuitenkin kuullut. Taustalla ehkä oli torjuva asenne mormoneihin ja Jehovan todistajiin. Mormoneilla kun on omia pyhiä kirjoituksiaan ja Jehovan todistajat käyttävät omaa Raamatun laitostaan. Thaimaassa oli myös korealaisen moonilaisuuden toimintaa. Moonilaiset ajattelivat, että Jeesus teki kyllä hyvin, mutta nyt hänen työnsä oli saatu täydennys.

Tästä huolimatta Thaimaan kristillisessä yhteisössä on rajusti erilaisia asenteita; lähes fundamentalismista hyvinkin vahvaan radikalismiin. Kuitenkin thaimaalaisessa kristillisyydessä ajatus Raamatun editoinnista tai karsimisesta tuntui mahdottomalta. Raamatun kaanon, eli kirjoitusten määrä, on koskematon.

Tämä näkemys on kyseenalaistettu kahdelta hyvin erilaiselta suunnalta. Islamin oppineet ovat esittäneet, että Raamattua ei voi pitää luotettavana tai jumalallisesti inspiroituna koska se on syntynyt pitkän ajan kuluessa ja sillä on monta kirjoittajaa. Sen kaanon ei ole kiinteä vaan siitä on historiassa ja nykyajassa erilaisia versioita. En tiedä, kuinka paljon te, jotka olette olleet tekemisissä enemmän muslimien kanssa, olette kohdanneet tällaista ajattelua ja kuinka tavalliset muslimit suhtautuvat Raamattuun. Netissä on asiasta mielenkiintoista aineistoa, mm. Islamic Awareness sivusto.

Toisaalta radikaali tutkimus ja uskonnolliset vaihtoehtoliikkeet ovat antaneet uutta arvoa kertaalleen hylätyille kirjoituksille. Tämän mukaan aikaisemmin käytettyjä kirjoituksia hylättiin poliittisilla päätöksillä. Kirkko on salannut totuuden ja nyt näiden uudelleen löydettyjen kirjoitusten mukana totuus paljastuu. Tutkimuksessa saatetaan puhua alkuajan moninaisuudesta ikään kuin vaihtoehtona perinteiselle teologialle.

Uskontunnustukset syntyivät prosessissa, jossa kristityt joutuivat kohtaamaan opillisen monimuotoisuuden. Seurakunnissa ja niiden liepeillä syntyi monenlaisia tulkintoja. Syntyi myös suuri joukko kirjoituksia, joita jouduttiin seulomaan. Osa kirjoituksista oli kohtalaisen lähellä apostoleilta opittua, osa hyvinkin kaukana siitä.

Kirkon historiassa ehdotuksia karsinnasta ja sensuroinnista on esitetty jo varhaiskirkon aikana. Markion esitti vuoden 150 tienoilla, että kristittyjen pitäisi hylätä koko Vanha testamentti. Markion hylkäsi Vanhan testamentin oikukkaan ja itsevaltiaan Luoja-Jumalan korostaen Kristuksen julistaman lempeän Jumalan eroavaisuutta siitä.

Uudesta testamentista Markion hyväksyi vain kriittisesti karsitun Luukkaan evankeliumin ja useimmat Paavalin kirjeet.

Markionin ajatuksissa on jotakin tuttua somen keskusteluista. Lähes samoilla sanoilla puhutaan Vanhan testamentin Jumalan julmuudesta ja Jeesuksen julistamasta lempeydestä.

Thaimaassa buddhalainen munkki ja oppinut Buddhadasa esitti 70 -luvulla, että buddhalaisuuden ja kristinuskon opetukset voitaisiin yhdistää, jos kristityt suostuisivat hylkäämään Vanhan testamentin. Ymmärrykseni mukaan tämä tarkoitti sitä, että kristityt voisivat edelleen lukea ainakin Johanneksen evankeliumia oikein selitettynä.

Koska näitä näkemyksiä esitetään tiedotusvälineissä, myös muut kuin teologit joutuvat niitä kohtaamaan. Tiedetään, että jo ensimmäisen vuosisadan lopulla ja viimeistään vuoden 150 tienoilla oli vakiintunut neljän evankeliumin ja Paavalin kirjeiden kokoelma. Joidenkin kirjojen hyväksymiseen meni enemmän aikaa. Kirkolliskokouksissa ei oikeastaan päätetty Raamatun kaanonin rajoista, vaan vain todettiin yleisesti hyväksytyt listaus kirjoista.

Neljän evankeliumin yksityiskohdissa on eroavaisuuksia. Niitä on yritetty yhdistää, mutta yksityiskohdissaan yhtenäisen kertomuksen luominen on ollut mahdotonta. Niiden säilyminen erillisinä korostaa mielestäni sitä, ne kertovat todella tapahtuneesta.

Ikääntyminen, kielen muutokset ja tulkintojen moninaisuus ovat asioita, joiden kanssa voi tulla toimeen. Tulkintojen moninaisuuteen tosin suhtaudun hyvin epäluuloisesti. On hyvää ja huonoa tulkintaa.

Yksi tärkeä periaate on pohtia sitä, onko joku lausuma tarkoitettu aina ja kaikkialla voimassa olevaksi vai onko kyseessä jonkin akuutin ongelman ratkaisu. Esimerkiksi Korinttilaiskirjeen maininta naisten vaikenemisesta seurakunnan kokouksissa on mielestäni jälkimmäistä. (1Kor 14:34) Korintin seurakunnan elämä oli mennyt niin kaoottiseksi, että järjestyksen palauttamiseksi oli käytettävä monia rajuja keinoja. Tämä oli yksi. Muusta tiedämme, että Paavalilla oli monia naispuolisia työtovereita, joten tätä kohtaa on pidettävä poikkeuksena. Tämän metodin kanssa on kuitenkin oltava varovainen. On liian helppoa väittää, että kaikki meidän mielestämme epämiellyttävä olisi johonkin menneeseen kuuluvaa.

Sen sijaan Raamatun tekstien sensuroiminen tai vaihtoehtoisten kirjoitusten nostaminen samanveroiseksi ovat asioita, joissa ei ole neuvotteluvaraa. Vaikeat Raamatun kohdat ovat tiedossa. Niiden kanssa on elettävä. Niille voi myös löytyä järkevä tulkinta.